

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ



# فارسی

ششم دبستان

۱۳۹۱



وزارت آموزش و پرورش  
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب: فارسی ششم دبستان (مهارت‌های نوشتاری) - ۳۴/۱

مؤلفان: دکتر فریدون اکبری شبلدره، دکتر نعمت‌الله ایران‌زاده، نازیلا بهروان، دکتر فردوس حاجیان،

دکتر حسن ذوالفقاری، مرجان سجودی، دکتر محمدرضا سنگری، دکتر حسین قاسم‌پورمقدم،

راحله محمدی، مهتاب میرایی آشتیانی، دکتر سلیم نیساری و دکتر عباسعلی وفایی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع: اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

مدیر امور فنی و چاپ: سید احمد حسینی

مدیر هنری: مجید ذاکری یونسی

طراح گرافیک: سید علی موسوی

تصویرگران: الهام ارکبا، سید علی موسوی و میثم برزا

طراح خط رایانه‌ای: کامران انصاری

طراح جلد: صادق صندوقی

صفحه‌آرا: سید علی موسوی، مهناز خسروپناه

حروفچین: زهرا ایمانی‌نصر

مصحح: آذر روستایی فیروزآباد، علیرضا ملک‌ان

امور آماده‌سازی خبر: زینت بهشتی شیرازی

امور فنی رایانه‌ای: حمید ثابت کلاچاهی، پیمان حبیب‌پور

ناشر: اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت: [www.chap.sch.ir](http://www.chap.sch.ir)

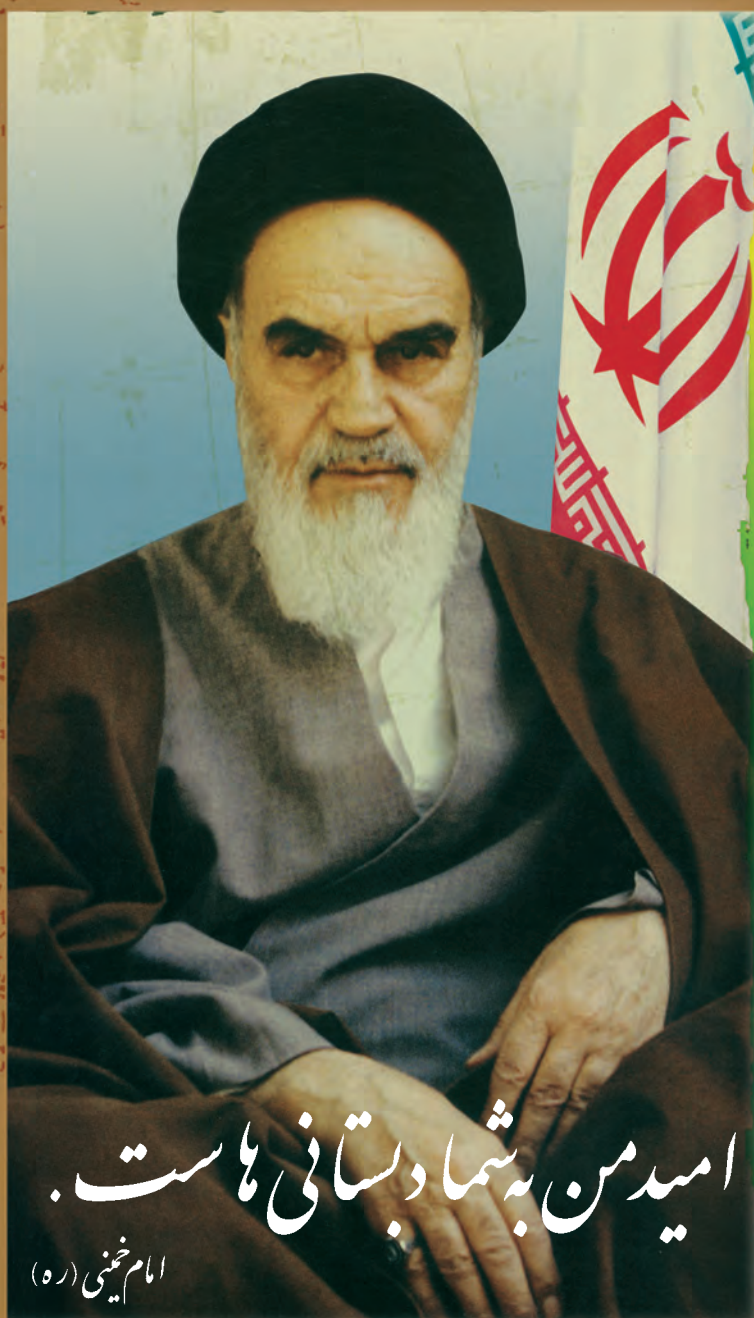
چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» ([www.Offset.ir](http://www.Offset.ir))

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ اول ۱۳۹۱

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۰۳۹-۰ ISBN 978-964-05-2039-0





امید من به شما دبستانی‌هاست.

امام خمینی (ره)



# فهرست

## فصل اول آفرینش و زیبایی

- درس اول : معرفت آفریدگار ..... ۱۳
- درس دوم : پنجره‌های شناخت ..... ۱۸

## فصل دوم زبان و ادب

- درس سوم : داستان من و شما ..... ۲۳
- درس چهارم : هفت‌خان رستم ..... ۲۸

## فصل سوم دین و اخلاق

- درس پنجم : زنگ انشا ..... ۳۴
- درس ششم : اخلاق پسندیده ..... ۳۹

## فصل چهارم آداب زندگی

- درس هفتم : دوستی و مشاورت ..... ۴۴
- درس هشتم : درس آزاد ..... ۴۹
- درس نهم : راز زندگی ..... ۵۳



## فصل پنجم نام آوران

- درس دهم : رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌رس ..... ۵۸  
درس یازدهم : عطار و جلال‌الدین محمد ..... ۶۳

## فصل ششم ایران من

- درس دوازدهم : ای وطن ..... ۶۸  
درس سیزدهم : درس آزاد ..... ۷۳  
درس چهاردهم : دریا قلی ..... ۷۷

## فصل هفتم فرهنگ و هنر

- درس پانزدهم : میوه‌ی هنر ..... ۸۲  
درس شانزدهم : کتاب‌خوانی ..... ۸۷  
درس هفدهم : ستاره‌ی روشن ..... ۹۱



## سخنی با آموزگاران گرامی

بروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که در پی جهش به سوی تحوّل بنیادین و تغییر نگرش‌ها در قلمرو آموزش و پرورش، و استقرار پایه‌ی ششم ابتدایی، توانستیم با تکیه بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و نیز توجه به چهارچوب برنامه‌ی درسی ملی، به بازنگری برنامه‌ی درسی و تولید محتوای درس فارسی بپردازیم و کار تهیه، طراحی و سازماندهی ساختار و محتوای کتاب درسی و دیگر کارآفرینان آموزشی را به فرجام برسانیم.

امیدواریم آموزش این برنامه، سبب شکوفایی استعدادهای نوآموزان و آینده‌سازان ایران اسلامی و رشد و بهبود فرایند آموزش عمومی میهن عزیزمان گردد.

زبان فارسی، برای ما جایگاه و اهمیت بسیار ازجمندی دارد. چون از سویی هویت فرهنگی ما را سامان می‌دهد و از دیگر سوی، درگاه رفتن به دنیای آموزش و یادگیری دیگر علوم و فضایل است. درس فارسی، پیام آور شکوه و جلال فکر و فرهنگ ایران اسلامی در طول روزگاران است. جوهره‌ی آثار حکیمان و فرزنانگان پهنه‌ی علم و ادب فارسی، همواره از دو آبخشور گوارا و روح پرور، مایه‌ور است: سرچشمه‌ی زلال معارف باورشناختی دین اسلام، بن مایه‌های فرهنگی.

بزرگان و ستارگان رخشان آسمان فرهنگ و ادب، همچون فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ملاصدرا و... حکیمان الهی و انسان‌های فرهنگ‌مند و دین‌باوری بوده‌اند که رگ رگ وجودشان از آن دو آبخشور، بارور و سیراب شده است و به همین سبب است که آثار این ادیبان و عالمان، روایتگر معارف قرآنی و ظرایف حکمی زبان فارسی است. زبان فارسی، روح ملت و جان مایه‌ی وحدت آفرین ایرانیان، در سراسر عالم است.

کتاب مهارت‌های نوشتاری فارسی پایه‌ی ششم، مبتنی بر «برنامه‌ی درسی ملی جمهوری اسلامی ایران»، رویکرد شکوفایی فطرت الهی و با توجه به عناصر پنجگانه (علم، ایمان، اخلاق، عمل، تفکر) و جلوه‌های آن در چهار پهنه (خود، خلق، خلقت و خالق) و نیز بر پایه‌ی چهارچوب «برنامه‌ی درسی فارسی دوره‌ی ابتدایی»، سازماندهی و تألیف شده است.

برای آن که آموزش محتوای این کتاب، به فراخور شأن و جایگاه درس فارسی و همسو با اصول و اهداف برنامه و انتظارات مؤلفان، انجام گیرد؛ توجه به نکات زیر، ضروری است:

۱- رویکرد عام تدوین و سازماندهی محتوا و تألیف کتاب، شکوفایی فطرت با تکیه بر نگرش فرهنگی-تربیتی است.



۲- رویکرد خاص آموزشی بر مهارت آموزی یا آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی، استوار است، به همین روی، همزمان به مهارت‌های خوانداری و نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) پرداخته‌ایم.

۳- برپایه برنامه‌ی درسی فارسی، جهت‌گیری زبان آموزی از اول دبستان تا پایه‌ی ششم، حرکتی از زبان به سوی ادبیات است. به همین دلیل است که در فارسی اول دبستان، همه چیز در خدمت آموزش و یادگیری نشانه‌های زبانی است، هرچه از بلکان زبان آموزی بالاتر می‌آییم، به بار فرهنگی- ادبی آن افزوده می‌شود. یعنی در پایه‌ی اول، زبان خود موضوع و هدف آموزش بوده است ولی در پایه‌های بالاتر مثل ششم، زبان، گذرگاهی است برای رفتن به دنیای معانی و مفاهیم علوم گوناگون. همین مسئله سبب شده است کتاب فارسی ششم، پرمایه‌تر و ژرف‌تر به چشم آید. پس انتظار داریم نگرش و روش آموزشی نیز از سطح به ژرفا گرایش یابد.

۴- کتاب فارسی مهارت‌های خوانداری به قلمرو شفاهی زبان و به بیان دیگر به قلمرو دریافتی یا ادراکی زبان مربوط می‌شود.

۵- کتاب مهارت‌های نوشتاری به قلمرو نوشتار و نمادهای خطی زبان و به دیگر سخن، به پهنه‌ی مهارت‌های تولیدی زبان مربوط می‌شود؛ یعنی در کتاب مهارت‌های خوانداری فارسی، زبان آموز، اطلاعات و معارف را از طریق متن درس‌ها و آموزه‌ها، دریافت می‌کند و این کار، سبب پرورش ذهن و زبان، گسترش دامنه‌ی واژگان و تقویت تفکر و تحلیل دانش آموز می‌شود که در گفتار و بیان دیدگاه‌ها و حضور فعال در کارهای گروهی و نقد و تحلیل شفاهی، قابل مشاهده و ارزشیابی است؛ اما در کتاب مهارت‌های نوشتاری فارسی، آموخته‌ها در قالب نوشته، نمایان می‌شوند.

۶- کتاب مهارت‌های نوشتاری، در اصل به چهار قسمت، بخش می‌شود:

الف) فعالیت‌های درس، نخستین تمرین‌های نوشتاری هستند و با هدف سنجش و ارزشیابی از آموخته‌های کتاب خوانداری و بر پایه‌ی متن درس، طراحی شده‌اند.

ب) املا، در این قسمت، پرسش‌هایی با تکیه بر درس فارسی آمده که ماهیت املائی دارند، بنابراین ضروری است به بهانه‌ی پاسخ به پرسش‌ها، آموزه‌های املائی نخست آموزش داده شوند.

پ) نگارش، در این قسمت، نوشتن اولیه و ساده، آموزش داده می‌شود و سیر از کلمه تا کلام را دنبال می‌کند. یعنی نخست انتخاب و کاربرد کلمه، سپس گسترش واژه و ترکیب‌سازی، در پی آن، عبارت‌نویسی، پس از آن، جمله‌نویسی و سرانجام بند نویسی مورد توجه قرار می‌گیرد. البته همه‌ی این کارها به‌طور پنهان و غیرمستقیم و در قالب پرسش‌های نگارشی سازماندهی شده است ولی در آموزش، لازم است همکاران محترم به فراخور شکل‌گیری مهارت‌های نگارشی توجه داشته باشند.



ت) کارگاه نویسندگی، در حقیقت، اصلی‌ترین بخش کتاب مهارت‌های نوشتاری، همین قسمت است. به بیان دیگر، سه قسمت نخست، مراحل تکرار، تمرین، دست‌ورزی، نرمش ذهن و زبان و قلم است برای دست‌یابی به مهارت نوشتن و روی آوردن به یک کار خلاقانه و آفرینشی.

کارگاه نویسندگی خود به چهار باره، بخش می‌شود:

– آموزش، اولین چیزی که در کارگاه نویسندگی آمده، آموزش و یادگیری نکات مهمی است که دانستن آن‌ها برای نویسندگی لازم است. در این بخش برخی از هنجارهای درست‌نویسی و شگردهای پرورش ذهن، به کوتاهی بیان شده است.

– کاربست، یعنی به کارگیری نکاتی که در آموزش بخش نخست گفته شده، برای این کار معمولاً یک یادو پرسش طرح شده است که دانش‌آموزان گرامی در تولید انشای خود باید از آن آموزه بهره بگیرند.

– ضرب المثل، در هر کارگاه نویسندگی، یک ضرب المثل، هماهنگ با محتوای فصل انتخاب شده است. ضرب المثل‌ها جمله‌های کوتاه و معمولاً تصویری و سرشار از معانی و مفاهیم و حکمت هستند و ذهن زبان‌آموز را بارور و سیراب می‌سازند، به همین سبب در این قسمت هر کسی فهم و دریافت خود را از ضرب المثل می‌نویسد. این کار باعث می‌شود هم ضرب المثل در ذهن، جاگیر شده و به حافظه سپرده شود و هم دست‌مایه‌ای در گفتار و نوشتار باشد.

– تحلیل، در این بخش، یک پرسش تحلیلی با رویکرد واگرا آمده که فقط در پایان فصل‌ها قرار گرفته است و هدف از این تمرین نوشتاری، یادآوری آموخته‌ها، پرورش حافظه و یادسپاری درازمدت، تقویت توانایی درک و دریافت، رشد قدرت جمع‌بندی و تحلیل نهایی دانش‌آموزان است.

۷- در کتاب‌های فارسی از سه نوع خط استفاده شده است خط نسخ یا خط خواندنی، دوم خط تحریری یا خط نوشتنی و سوم خط نستعلیق ساده یا خط هنری.

خط خواندن خطی است که در کتاب‌ها و روزنامه‌ها استفاده می‌شود. دانش‌آموز دست کم می‌تواند این خط را در بخش «بخوان و ببیند» ببیند. خط تحریری در متن درس آمده است تا دانش‌آموز هنگام رونویسی آن را تمرین کند. برای یاددهی این خط به آموزش جداگانه‌ای نیاز نداریم چرا که هدف اصلی این است که دانش‌آموزان در حین عمل و رونویسی آن را یاد بگیرند. خط نستعلیق ساده یا هنری نیز خطی است که شعرهای کتاب با آن چاپ شده است تا دانش‌آموزان با دیدن آن، با زیبایی‌ها و ظرایف آن انس بگیرند.

۸- با توجه به این که امروزه در فرایند یاددهی – یادگیری، دانش‌آموز نقش فعالی دارد، توصیه می‌شود همکاران تا حد امکان از روش‌های فعال و پیشرفته در تدریس و آموزش کتاب فارسی بهره بگیرند. ایجاد فرصت‌های مناسب برای مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی باعث تقویت مهارت‌های گوش دادن،



سخن گفتن، خواندن، نوشتن و اندیشیدن می‌شود.

۹- با توجه به این که اساس و پایه‌ی آموزش زبان فارسی بر تفکر و خلاقیت استوار است، انتظار می‌رود همکاران گرامی در کلاس درس به این جنبه و نیز تفاوت‌های فردی توجه داشته باشند. برای تقویت خلاقیت بهتر است از پرسش‌های واگرا و باز پاسخ، استفاده گردد و در پاسخ‌های ابداعی و خلاق دانش‌آموز، از پیشنهادی دوری شود تا مانع پرورش و شکوفایی گفتار و نوشتار خلاق آنان نشود.

۱۰- برای بهبود آموزش زبان فارسی در طول سال تحصیلی، بهتر است در آغاز سال، جلساتی با اولیای دانش‌آموزان برگزار شود و نحوه‌ی کار با کتاب‌های فارسی به آنان توضیح داده شود. این کار موجب آگاهی بیش‌تر خانواده‌ها از رویکردها، روش‌ها و ساختار کتاب می‌شود و در نتیجه تعامل بین مدرسه و خانواده را ارتقا می‌بخشد.

۱۱- از آن‌جا که انجام هر عمل نیاز به راهنما و دستورالعمل دارد، انتظار می‌رود همکاران محترم در کلیه‌ی مراحل تدریس از مطالب کتاب راهنمای معلم و کارافزارهای آموزشی فارسی به‌خوبی استفاده کنند. کارافزارهای آموزشی درس فارسی برای پشتیبانی از محتوای کتاب فارسی تهیه شده است و به کارگیری اجزای آن در حین تدریس موجب تسهیل، تحکیم و غنی‌سازی آموزش و یادگیری زبان فارسی می‌شود.

۱۲- درس «آزاد» فرصتی مناسب برای معلم و دانش‌آموزان است تا در محیط کلاس و با آرامش، با هم نوشتن را تمرین کنند. نوشتن درس آزاد به شما کمک می‌کند تا مفاهیم و مطالب ضروری متناسب با منطقه‌ی خود را با در نظر گرفتن فصول کتاب در کلاس درس طرح کنید. این انعطاف‌پذیری کتاب به شما فرصت می‌دهد تا کمبودهای احتمالی را جبران کرده، در برنامه‌ریزی درسی و تألیف بخشی از محتوای کتاب، مشارکت داشته باشید.

۱۳- در ارزشیابی از این کتاب به مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی، و تفکر و قدرت تحلیل دانش‌آموزان در طول سال تحصیلی توجه شود و در امتحانات رسمی پایان ماه یا پایان نوبت نیز مهارت‌های خوانداری و نوشتاری (املا، نگارش و انشا) به‌عنوان فعالیت‌های عملی، مورد توجه قرار گیرد.

۱۴- ویژگی تلفیق آموخته‌ها و مفاهیم یادگیری ایجاد می‌کند تا در آموزش زبان فارسی به دیگر کتاب‌های درسی نیز توجه شود. به همین سبب، بسیاری از مفاهیم اجتماعی، هنری، دینی، علمی و حتی ریاضی در کتاب فارسی با استفاده از شیوه‌های قصه و شعر ارائه گردیده است.

رهنمودهای ارزنده‌ی شما همکاران ارجمند، همواره پشتوانه‌ی گام‌های ما و سبب استواری کارها خواهد بود.

گروه زبان و ادبیات فارسی



# فصل اوّل

## آفرینش و زیبائی



## درس اوّل

### معرفت آفریدگار



### فعالیت‌های درس

۱ در بیت زیر، شاعر بر غنیمت شمردن چه چیزهایی تأکید می‌کند؟

خیز و غنیمت شمار جنبش بادربیع      ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

۲ بیت زیر را به زبان ساده، بنویسید.

برگ درختان سبز در نظر هوشیار      هر ورقش دفتری است معرفت‌گردگار

۳ قافیه‌های شعر درس را پیدا کنید و بنویسید.

۴ موصوف و صفت‌ها (ترکیب‌های وصفی) را مشخص کنید.

معرفت آفریدگار، برگ درختان، ناله‌ی موزون، بوی خوش، باد بهاری





## املا

۱ جاهای خالی را با توجه به معنای داده شده، کامل کنید و بنویسید.

- ♦ فاخ...ه: کوکو ← .....  
 ♦ ربی...: بهار ← .....  
 ♦ مو...ون: هماهنگ ← .....  
 ♦ مَر...: چمن و سبزه ← .....

۲ چهار کلمه از درس پیدا کنید که یکی از شکل‌های «غ» را داشته باشد.

.....  
 .....

۳ کدام یک از ابیات درس را بیش‌تر دوست دارید؟ آن را با خطی خوش بنویسید.

.....  
 .....

۴ با حروف زیر، چهار کلمه بنویسید که ارزش املائی داشته باشند.

.....  
 .....

ظ - ق - س - د

ع - ه - ط - ب





## نگارش



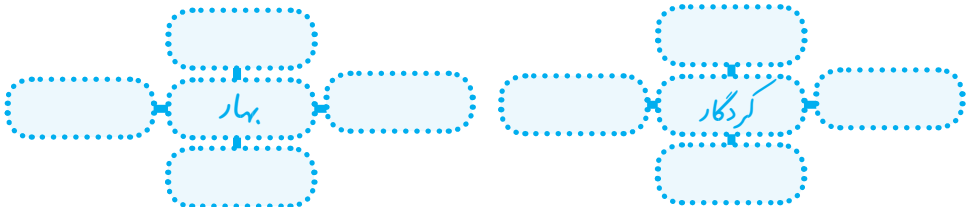
۱ با توجه به نوشته‌ی زیر، متن را تا سه سطر ادامه دهید.

شاخ که بامیوه هاست سنگ به پامی خورد بید مگر فارغ است از ستم نابه کار  
امروز شاخه‌ی دیگری از درخت توت، شکست و بر زمین افتاد. درخت  
توت، آهی کشید و به درخت بید که در آن سوی باغ، کودکان کاری به کارش نداشتند،  
خیره شد و با خود گفت:

۲ با کلمات زیر، یک متن در چند سطر بنویسید.

بهار، سوسن، زرگس، لاله زار، مخلوق، بلبل، خالق

۳ کلماتی مرتبط با کلمات زیر بنویسید.





۴

با کلمه‌ی زیر، یک جمله‌ی خبری، پرسشی، عاطفی و امری بسازید.

بلبل

..... جمله‌ی خبری:

..... جمله‌ی پرسشی:

..... جمله‌ی عاطفی:

..... جمله‌ی امری:

۵

با توجه به کلمات زیر، جدول را کامل کنید.

زمستان، درختان، مرغزار، گل‌ها، کبوتران، آسمان

جمع	مفرد
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....







## کارگاه نویسندگی

- هنگام نوشتن باید به نکات زیر توجه داشته باشیم:
- ۱- از کاربرد کلمه های گفتاری و شکسته خودداری کنیم.
  - ۲- از تکرار کلمه ها بپرهیزیم.
  - ۳- ساده و خوانا بنویسیم.

۱ با توجه به نکات یاد شده، جمله‌ی «اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنائی افزاید اندر دل» را به نوشته‌ی ساده تبدیل کنید.

۲ با تتر ساده و روان، زیبایی‌های محلّ زندگی خود را در یک بند، معرفی کنید.

۳ ضرب المثل «شکر نعمت، نعمت افزون کند» را در یک بند، توضیح دهید.

۴ هرچه را از محتوای درس‌های این فصل فهمیده‌اید، در یک بند بنویسید.



پنجره‌های شناخت



فعالیت‌های درس

مخالف (متضاد) کلمات زیر را بنویسید.

۱

ظاهر ، پسندیده ، تفاوت ، مفید

متن زیر را با یکی از حروف (از، به، در، با) کامل کنید.

۲

چلچله‌ی خوش آواز ..... آبی آرام بلند به پرواز در آمد.  
 ..... ابر، سلام کرد ..... کنار خورشید گذشت و  
 ..... او بجنند زد ..... باد هم نوا شد  
 زمزمه‌ی آب گوش فرا داد و چهره‌ی زیبای خود را ..... آن مشاهده  
 کرد. چلچله، می‌دانست که چگونه ..... این همه زیبایی لذت برد.

کلماتی را که با هم ارتباط دارند، در یک گروه قرار دهید.

۳

فکر، انکار، معلومات، تعلیم، تفکر، معلمان، متفکران، تعلیمات

الف:

ب:







## املا

۱ پنج واژه که املاي آن براي شما مهم است، از متن درس پيدا كنيد و معنای هر يك را نيز بنويسيد.

.....

.....

.....

۲ در درس اول، کلماتی را که یکی از شکل‌های «ع، ق» دارند، پيدا كنيد و بنويسيد.

.....

.....

.....

۳ در عبارت زیر چند غلط املايي وجود دارد، آن‌ها را بيابيد و شكل درست آن‌ها را بنويسيد.

«ناگهان، معلم از جای برخاست و گفت: خیلی آبی بود، تا این جا بسیار جالب بود چون شما با تفکر دربارہی چهار واژه به اندیشه‌های تازه‌ای دست یافته‌اید اما بگزارید گروه «عمل» هم نظرات خودشان را بیان کنند».

.....

.....

.....

## نگارش



با کلمه‌ها و ترکیب‌های زیر، جمله بسازید.

۱

خالق: .....

کبوترها: .....

هکام سحر: .....

پنجره: .....

اگر می‌توانستید با کوه‌ها، درختان و رودها صحبت کنید، چه چیزهایی به آن‌ها می‌گفتید، گفت و گوی خود با آن‌ها را در چند سطر بنویسید.

۲

.....

.....

.....

تصویر زیر را در یک بند توصیف کنید.

۳



.....

.....







## کارگاه نویسندگی

در به‌کارگیری کلمه‌ها، هنگام نوشتن، باید دقت کنیم. به نمونه‌های زیر توجه کنید.

- ◆ صبح، او را دیدم.
- ◆ بامداد، او را دیدم.
- ◆ نگاه، او را دیدم.

۱ به جای واژگان مشخص شده، واژه‌های دیگری قرار دهید و جمله را بازنویسی کنید.

الف) هیچ چیز نمی‌تواند اثر محبت را از بین ببرد.

.....

ب) پیرسیم و از پرسیدن نه‌راسیم.

.....

۲ اکنون، درباره‌ی موضوعی که بیش‌تر از هر چیز دیگری به آن می‌اندیشید، یک بند بنویسید.

.....

.....

۳ ضرب المثل «از تو حرکت، از خدا برکت» را در یک بند، توضیح دهید.

.....

.....

فصل دوم

زبان و ادب



داستان من و شما



فعالیت های درس

۱ کلمات مترادفی را که در متن درس به کار رفته است، پیدا کنید و بنویسید.

۲ برای هر کلمه دو هم خانواده بنویسید.

	عزت		تلفظ
	عظمت		مقصود

۳ با توجه به متن درس، جدول زیر را، مانند نمونه، کامل کنید.

کلمه	ان	ها	ات
ستاره	ستارگان	ستاره ها	—

۴ برای هر کلمه، دو صفت مناسب بنویسید.

<p>نگاهبان</p>	<p>خط</p>	<p>فرزندان</p>
----------------	-----------	----------------



## املا

۱ در متن زیر، کلمات مشخص شده را با حروف مناسب، کامل کنید.

تلاش و کوشش شما فرزند مهربان باع... سربلندی و عزّ... من می شود. بزرگی  
وع... مت من و شما به این است که با هم، کنار هم و نگهبان هم باشیم. تغییر و  
ت... وّل، ویژگی هر پدیده‌ی زنده است.

چهره‌ی نوشتاری و خطّی من، برای ایجاد دوستی و... میمیت میان من و شما  
کمی بیش تر ا... میّت دارد.

.....  
.....  
.....  
.....

۲ برای هر یک از واژه‌های زیر، دو هم‌خانواده بنویسید.

ظاهر: .....

محبت: .....

۳ در بند نخست درس، واژه‌هایی را که یک نقطه دارند، بیابید و بنویسید.

.....  
.....  
.....





## نگارش



۱ چند کلمه‌ی مترادف از متن درس، انتخاب کنید و با استفاده از آن‌ها یک بند درباره‌ی زبان فارسی، بنویسید.

.....

.....

۲ به عنوان یک ایرانی، برای حفظ زبان فارسی چه وظایفی دارید؟ در چند جمله بنویسید.

.....

.....

.....

۳ با استفاده از «که، از، ولی، هم» متن زیر را کامل کنید.

یکی... پایه‌های زبان و فرهنگ، واژگان آن زبان است... ما آن را قلب زبان می‌دانیم... حفظ و نگوداشت و کاربری درست کلمات زبان ملی، کمک به سرزندگی و قدرت و عظمت زبان و... پیویاسازی فرهنگ ملی آن است.



## کارگاه نویسندگی

هر نوشته از چند جمله به هم پیوسته درست شده است. در هنگام نوشتن باید به ساده نویسی و کوتاهی جمله ها، توجه کنیم.

۱ نوشته‌ی زیر را به صورت ساده و کوتاه‌تر، بنویسید.

بامدادان، خورشید از پشت افق، یعنی آن جا که دریا به آسمان می‌پیوندد، پدیدار می‌شود و چهره‌ی زرین خود را به جهانیان نشان می‌دهد.

.....  
.....

۲ متنی در یک بند بنویسید و کلمات متضاد «فراز و فرود» و «شکست و پیروزی» را در آن به کار ببرید.

.....  
.....

۳ با توجه به نوشته‌ی سمت راست، بخش‌های خالی سمت چپ جدول زیر را کامل کنید.

.....

قبلاً درباره‌ی زبان  
فارسی می‌دانستم ...

.....

اکنون یادگرفتم ...





.....

پس تلاش می‌کنم...

.....

زبان فارسی را  
دوست دارم چون...

ضرب المثل «زبان سرخ، سر سبز می‌دهد بر باد» را در یک بند، توضیح دهید.

۴

.....  
.....  
.....

هفت خان رستم



فعالیت های درس

۱ بیت زیر را به نثر ساده، بازنویسی کنید.

خروشید و جوشید و برگند خاک ز شمش زمین شده، چاک چاک

۲ عبارت های زیر را به زبان ساده، بنویسید.

♦ رستم در خشم می شود:

♦ رستم به تنگ می آید:

۳ با توجه به متن درس کدام یک از کلمات زیر، جمع است، چرا؟

دیوان، زابلستان، اردها، پهلوان، مازندران، یزدان، جادوگران

۴ یک نمونه «مبالغه» از متن درس ذکر کنید و آن را توضیح دهید.







## املا

۱ کلماتی را که در املاي آنها یکی از شکل‌های حرف «ص، ط» وجود دارد، از متن درس پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

.....

۲ اگر به جای معلّم بودید از درس «هفت خان رستم» چه قسمت‌هایی را برای گفتن املا انتخاب می‌کردید؟ آن قسمت‌ها را بنویسید.

.....

.....

.....

۳ با توجه به متن درس، جای خالی را با کلمه‌ی مناسب، پر کنید.

♦ رستم با خدای خود به راز و نیاز می‌پردازد و او را سپاس

♦ رستم در خشم می‌شود، به رخس

می‌کند.

## نگارش



۱ با همفکری گروه خود، داستان یکی از خان‌های «هفت خان رستم» را بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

۲ اگر شما به جای فردوسی بودید، خانِ هشتم را چگونه می‌نوشتید؟

.....

.....

.....

.....

.....

۳ شما برای موفقیت در زندگی، فکر می‌کنید چه خان‌هایی پیش رو دارید؟

.....

.....

.....

.....







## کارگاه نویسندگی

### بهره‌گیری از حس‌های پنجگانه

برای این که نویسنده‌ی خوبی باشیم، لازم است:

- ♦ همه چیز را خوب و دقیق، ببینیم (خوب دیدن)
- ♦ خوب و دقیق، گوش بدهیم (خوب گوش دادن)
- ♦ نسبت به بو، مزه و طعم اشیا، حساس و دقیق باشیم (تقویت حس چشایی و

بویایی)

♦ گاهی به لگک حس لامسه، پدیده‌ها و اشیا را بشناسیم. (تقویت حس لامسه)  
 پس، مقدمه‌ی خوب نوشتن، خوب دیدن، خوب گوش دادن و دقت  
 در پدیده‌ها و استفاده از حس بویایی، چشایی و لامسه است.

۱ از پنجره‌ی کلاس به بیرون نگاه کنید و آنچه را که می‌بینید، در یک بند بنویسید.

.....

.....

۲ چشمان خود را ببندید و حس خود را درباره‌ی صداهایی که می‌شنوید، بنویسید.

.....

.....

۳ با شنیدن صدای زنگ مدرسه، چه حسی در شما پدیدار می‌شود، این حس چه رنگی است و چه مزه‌ای دارد؟

.....

برداشت خود را از ضرب المثل «نوش دارو، بعد از مرگ سهراب»، در یک بند، بنویسید.

۴

.....

.....

.....

هرچه را از محتوای درس‌های این فصل فهمیده‌اید، در یک بند بنویسید.

۵

.....

.....



فصل سوم

دین و اخلاق



# زنگ انشا



## فعالیت‌های درس

سه نمونه تشبیه، از درس «زنگ انشا» انتخاب کنید و مانند نمونه در جدول زیر قرار دهید.

۱

جمله‌ی تشبیه‌ی	قسمت اول	قسمت دوم	قسمت سوم	قسمت چهارم
شهید مثل یک نمره‌ی بیست است.	شهید	نمره‌ی بیست	مثل	ممتاز بودن
۱-				
۲-				
۳-				

سه کلمه بنویسید که با واژه‌ی «داستان» هم قافیه باشد.

۲

.....

.....

.....

.....

کدام یک از ترکیب‌های زیر، موصوف و صفت هستند؟

۳

- ..... ساعتِ انشا ←
- ..... خانمی ما ←
- ..... ساعت پُر خاطره ←
- ..... نمره‌ی بیست ←





## املا

۱ شکل صحیح کلمات را انتخاب کنید.

(الف) دانش آموزان ( انشای - انشاء ) خود را در کلاس خواندند.  
(ب) معلم گفت: نام (شهدای - شهداء) انقلاب ما در تاریخ، جاویدان باقی می ماند.

۲ چند کلمه بنویسید که حرف آخر آن‌ها مانند (مصطفی) نوشته و خوانده می شود.

.....

.....

.....

۳ رابطه‌ی «طلب» و «مطلوب» مانند، رابطه‌ی کدام یک از گزینه‌ها است؟

(الف) نظر، منظور (ب) معلم، علوم  
(پ) مثل، امثال (ت) غریب، قریب



۱ شخصیت‌های شعر «زنگ انشا» را مشخص و معرفی کنید.

.....

.....

.....

۲ داستان زیر را ادامه دهید. (تاسه سطر)

«از کوه بالا رفت. شقایق‌های وحشی در دسترس نبودند. با احتیاط جلو رفت و دسته‌ای از شقایق‌های سرخ را چید. کوله بارش سنگین بود. به سختی از کوه پایین آمد، کف پوتینش سوراخ شده بود. کم‌کم هوا داشت تاریک می‌شد که به سنگرها نزدیک شد. به سمت سنگر خودشان حرکت کرد، صدایی ملکوتی را شنید که روحش را به پرواز در آورد. با خوش حالی، پرده‌ی سنگر را کنار زد ولی ناگهان

.....

.....

.....

۳ با استفاده از کلمه‌های بدون نقطه‌ی درس، یک بند بنویسید.

.....

.....

.....





جمله‌ی زیر را در دو سطر، ادامه دهید.

۴

شهید همچون

.....

.....

.....

متن زیر، چند جمله دارد؟ جمله‌ها را بازنویسی کنید.

۵

«هنگام ظهر، زحمت‌کشان و خستگانِ راه می‌گویند: ما از پنجره‌های غروب، زیبایی‌ها را دیده‌ایم که بر دامن تپه‌ها آرمیده است و در زمستان آن بینوای در برف مانده، می‌گوید: زیبایی همراه با بهار بر بلندی‌ها خیمه خواهد زد. در تابستان آن دهقان ساخورد، می‌گوید: زیبایی، با برگ‌های پاییزی رقصان، بر زمین می‌آید.

.....

.....

.....



## گزارش نویسی

گزارش، نوشته‌ای است که نویسنده در آن به توضیح و بیان ویژگی‌ها و جزئیات شنیده‌ها و دیده‌های خود می‌پردازد.

۱ گزارشی ساده از آنچه، امروز در مسیر مدرسه دیده‌اید، بنویسید.

.....

.....

.....

۲ گزارشی یکی از مسابقات ورزشی مورد علاقه‌ی خود را در یک بند، بنویسید.

.....

.....

.....

۳ فهم خود را از ضرب المثل «تونیکی می‌کن و در دجله انداز...»، را در یک بند بنویسید.

.....

.....

.....



## اخلاق پسندیده



### فعالیت های درس

۱ با توجه به متن درس، جمع کلمه های مفرد زیر را بنویسید.

لون ← ..... عضو ← .....  
 یگانه ← ..... آفت ← .....  
 حس ← .....

۲ با افزودن «بی» یا «نا»، مانند نمونه، مخالف کلمات زیر را بنویسید.

مثال: بی مهر، ناخوش

اصالت ← ..... ، نهایت ← ..... ، اختیار ← .....  
 سازگار ← ..... ، مهربان ← ..... ، رحم ← .....  
 عدالت ← ..... ، شنوا ← ..... ، مرتب ← .....  
 کران ← ..... ، امن ← ..... ، انتها ← .....

۳ چند نمونه از رفتارهای پسندیده را که بیش تر دوست دارید، بنویسید.

.....

.....

.....

.....





## املا

۱ با توجه به معنی جمله، زیر کلمه‌ی مناسب خط بکشید.

(الف) یقین دارم که (صواب - ثواب) خاموشی، بی نهایت است.  
(ب) اوّل دست و دهن پاک کند، آن گاه به کنار (خوان - خان) حاضر آید.

۲ کلمه‌های هم خانواده را در جدول زیر مرتب کنید.

عامل - حافظ - مجموع - معتدل - حفاظت - مقطعّ - عملیات - تعدیل -  
تجمّع - محفوظ - جامعه - قاطع - اعمال - متعادل - جمع

.....	حفظ ←
.....	جماعت ←
.....	عمل ←
.....	قطع ←
.....	اعتدال ←

۳ کلمات دو نقطه‌ای را از بند نخست درس، بیابید و بنویسید.

.....

.....

.....

.....





۱ با استفاده از کلمه‌های زیر، یک بند در مورد «آداب سخن گفتن» بنویسید.

زبان - غیبت - پاسخ - سخن - میهمانی - مراقبت

.....

.....

.....

۲ جمله‌های زیر را به نثر ساده، بنویسید.

◆ تعللی می‌آرد تا دیگران نیز فارغ شوند.

.....

◆ دو چندان که می‌گویی، می‌شنو.

.....

◆ هر که خاموشی اختیار کند، رسنگار شود.

.....



## شرح حال نویسی

یکی از راه‌های تمرین در نویسندگی، نوشتن شرح حال است. در شرح حال نویسی به این نکته‌ها توجه می‌شود: زمان و محل تولد، محل زندگی، ویژگی‌های اخلاقی و جسمی، وقایع مهم زندگی و...

۱ شرح حال خود را در یک بند، بنویسید (خودتان را معرفی کنید).

۲ بعد از یک میهمانی، ظرف‌ها در آشپزخانه درباره‌ی آداب غذا خوردن مهمان‌ها در حال صحبت هستند. گفت‌وگوی آن‌ها را در یک بند، بنویسید (ظروفی در داخل آشپزخانه مشغول سخن گفتن هستند).

۳ ضرب‌المثل «کم گوی و گزیده گوی چون دُر» با کدام قسمت درس ارتباط دارد؟ این ضرب‌المثل را در یک بند، توضیح دهید.

۴ هرچه از محتوای درس‌های این فصل فهمیده‌اید، در دو بند، بنویسید.





فصل چہارم  
آداب زندگی

دوستی و مشاورت



فعالیت های درس

۱ هم معنی (مترادف) کلمات زیر را بنویسید.

مُشْفِق: .....  
تُدبیر: .....  
مُشاورت: .....  
شُی: .....  
اِحسان: .....  
کُن: .....

۲ واژه های داخل کمانک را جایگزین کنید و به تناسب آن ها جملات را دوباره بنویسید.

◆ پس به کار دوستان اندیشه کن و دوستی ایشان به مردمی و احسان تازه دار.  
(اندیشه خواهم کرد)

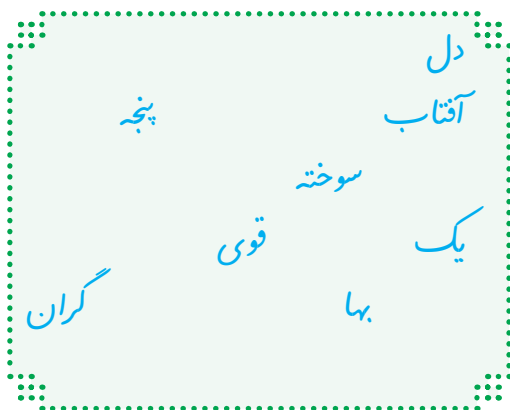
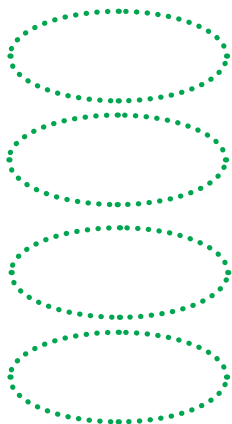
.....  
◆ مردمان تا زنده اند از دوستان ناگزیرند. (ما)

.....  
◆ استاد کمی به برق چشمان بچه ها که مشتاقانه می خواستند جواب سؤال آقای مدیر را بشنوند، نگاه کرد. (می خواهند)



۳ با ترکیب کردن کلمه‌های داده شده، مانند نمونه، چهار کلمه‌ی جدید بسازید.

نمونه: دل + شاد = دلشاد



۴ جدول را مانند نمونه، کامل کنید.

جمله	نهاد	مفعول	فعل
ما درس دوستی را خواندیم.	ما	درس دوستی	خواندیم
خدای تعالی، می‌فرماید.			
دانشمند، کتاب می‌خواند.			

۵ با حرف‌های پراکنده‌ی زیر، دو کلمه‌ی چهار حرفی معنادار بسازید.

ب ن .....  
 ی ا .....



## املا

۱ مفرد کلمات زیر را بنویسید.

ظروف ..... ساعات .....  
 ملل ..... بازوان .....  
 آداب .....

۲ جمله‌های زیر را از نظر املائی بررسی کنید و شکل درست کلمه را داخل کمانک بنویسید.

- ◆ در هر نیک و بد به دوستان خود (مشفق / مشفغ / موشفق) باش. (.....)
- ◆ چون دوست نگیری، پشت بر دوستان (کن / کن / کهن) مکن. (.....)
- ◆ دوستی ایشان به مردمی و (احسان / اهسان / احصان) تازه‌دار. (.....)

۳ کلمه‌های زیر را در جدول پیدا کرده، خانه‌های مربوط به هر کلمه را با رنگی، مشخص نمایید.

آزموده، سازگار، تجربت، معجزات، متفق، فضیلت، مشاورت

ر	ا	گ	ز	ا	س
ت	ر	خ	م	ز	ت
ا	ق	ف	ش	م	ج
ز	چ	ض	ا	و	ر
ج	ض	ی	و	د	ب
ع	ذ	ل	ر	ه	ت
م	س	ت	ت	پ	ک



## نگارش



۱ متن زیر را بخوانید و در جاهای خالی، کلمات مناسب بنویسید.

قتاری آوازی خواند. گل چشماش را با زنی کند. گویی همه منتظر فصل ..... هستند.  
فصل دوباره زنده شدن طبیعت. فصل گل های ..... بوته های ..... و  
آسمان ..... که خورشید گرم و ..... در آن می تابد. و من پشت پنجره،  
منتظر ..... نشسته ام. در انتظار فصلی که عشق و ..... به زندگی را  
همراه می آورد.

۲ با کلمات زیر یک جمله ی زیبا، بسازید.

می گفت: .....  
تأخیر: .....  
اندیشه: .....  
نیلوکار: .....

۳ از دوست خود چه انتظاراتی دارید؟ در سه سطر بنویسید.

.....  
.....  
.....

۴ یک بیت شعر را که به مفهوم «دوستی» اشاره داشته باشد، به خطّ خوش بنویسید.

.....  
.....

## کارگاه نویسندگی



خاطره‌نویسی (یادداشت‌های روزانه)

برای پرورش توان نویسندگی و بهتر نوشتن، باید فراوان بخوانیم و بسیار بنویسیم.  
یادداشت کردن رویدادهای روزانه و نوشتن خاطرات، تمرین مناسبی است که به ما کمک می‌کند تا نویسنده‌ی توانایی بشویم.

۱ خاطره‌ی اولین روز مدرسه‌ی خود را در یک بند، بنویسید.

.....

.....

.....

۲ کارهای روز گذشته‌ی خود را در یک بند، بنویسید.

.....

.....

.....

۳ ضرب‌المثل «تا پول داری رفیقتم، قربان بند کیفیتم» را در چهار سطر توضیح دهید.

.....

.....

.....



درس آزاد



فعالیت‌های درس

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

املا



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....



# نگارش



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

# کارگاه نویسندگی



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....



## راز زندگی



### فعالیت های درس

۱ مخالف کلمه های زیر را بنویسید.

..... خنده: .....  
..... درست: .....  
..... درون: .....  
..... بیش تر: .....

۲ هر یک از عبارات های زیر را در یک سطر توضیح دهید.

- ♦ با دل گرفته سخن گفتن: .....
- ♦ گوشه ای درون خود نشستن: .....
- ♦ یکی دو پیرهن بیش تر پاره کردن: .....

۳ چرا شاعر «دل گرفته را به غنچه و خنده را به گل» نسبت داده است؟

.....  
.....  
.....

۴ فکر کنید و دلیل بیاورید که چرا زندگی، شکفتن است؟

.....  
.....  
.....

## املا



۱ چهار کلمه بنویسید که مانند غنچه در آن‌ها، یکی از شکل‌های حرف «غ» به کار رفته باشد.

.....

.....

.....

۲ چرا کلمه‌ی (راز) از نظر املائی اهمّیت دارد؟ با آوردن مثال، توضیح دهید.

.....

.....

.....

۳ کلمه‌ی «زندگی» این‌گونه ساخته شده است زنده + ی، چهار واژه ذکر کنید که به همین شیوه، ساخته شده باشد.

مانند: **دونده + ی = دوندگی**

..... ، .....

..... ، .....





# نگارش



۱ برای هر یک از کلمات زیر، دو صفت مناسب، بنویسید.

گل:      زندگی:      باغ:

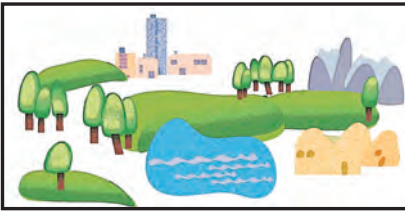
۲ با استفاده از جان بخشی، برای هر یک از کلمه‌های زیر، یک جمله بنویسید.

♦ زبان سبز:

♦ باغ:

♦ چمنزار:

۳ تصویر زیر را در یک بند توصیف کنید.



۴ تصوّر کنید در یک باغ پر گل ایستاده‌اید و چهچه بلبل هم به گوش می‌رسد، گفت‌وگوی خیالی میان بلبل و گل را در یک بند، بنویسید.

.....  
.....



## خلاصه نویسی

یکی دیگر از راه‌های رسیدن به مهارت در نویسندگی، خلاصه نویسی است. در خلاصه نویسی باید مطالب مهم و اصلی متن را ذکر کنیم و از نوشتن جزئیات، چشم‌پوشیم.

۱ حکایت محبت را که پیش از این خوانده‌اید، در یک بند خلاصه کنید.

.....

.....

.....

۲ فهم خود را از ضرب‌المثل «جایی که نمک خوردی، نمکدان مشکن»، در یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

۳ هرچه از محتوای درس‌های این فصل فهمیده‌اید، در یک بند، بنویسید.

.....

.....

.....



فصل پنجم  
نام آوران

## رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌پرس



### فعالیت‌های درس

۱ کلمه‌های ستون راست جدول، با کدام بخش کامل می‌شود و به کار می‌رود؟ (به نمونه توجه کنید.)

کلمه	گی	ترین	گذار	نده
اندیشمند	-	اندیشمندترین	-	-
جاودانه				
مفصل				
خوان				
سرمایه				
بیش				
همسایه				





جدول زیر را کامل کنید. ۲

کلمه - فُصْلاً - کتاب - متون - کلمات - فاضل - کُتُب - فصل - متن - ریاضیات - فصول

مفرد	جمع
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

کلمه‌های زیر را به شکل مناسب، جمع ببندید. ۳

کلمه	علامت جمع	ان	ها	ات
استاد				
لحظه				
لغت نامه				
اطلاع				
روستا				
تعطیل				

# املا



۱ کلماتی را که در آن‌ها یکی از شکل‌های صدای «س» وجود دارد، از درس پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

.....

۲ شش کلمه بنویسید که آخر آن‌ها، مانند کلمه‌ی «مجدداً» (توین‌دار) باشد.

.....	.....	.....
.....	.....	.....

۳ با توجه به معنی، گزینه‌ی صحیح را انتخاب کنید.

حیات = زندگی ، حیاط = زندگی



## نگارش



۱ از بین کلمه‌های زیر شش کلمه انتخاب کنید و هر دو کلمه را در یک جمله به کار ببرید.

تعلیم - غالباً - اشخاص - سرشار - عشق - معاصر - حافظه - جامع - همکاری

۲ متن زیر را تا سه سطر ادامه دهید.

اگر به جای دوستان دهنذا بودم

۳ با استفاده از کلمات زیر، یک بند بنویسید.

جمع آوری، تحقیق، اندیشمندان، آثار، تأثیرگذار

۴ جملات زیر را بخوانید و آن‌ها را با سلیقه‌ی خود به گونه‌ای کنار هم قرار دهید که به صورت یک انشا در آید. در صورت نیاز، کلمه‌ها یا جملاتی اضافه کنید.

با جهد و کوشش می‌توان رضای خالق بی‌چون را جلب نمود.  
دعوی برتری از دیگران. کبر، انسان را از همی افراد پست، پست‌تر می‌کند.  
فرمانبر خدا و نگهبان خلق بودن، چه حس خوبی به انسان می‌دهد!  
جوآن مرد بودن و آدمیت از نشانه‌های علم است که در انسان جلوه می‌کند.  
با صبر و کوشش، می‌توان به خوش‌بختی رسید.



## مقایسه

یکی از راه‌های پرورش ذهن و تقویت توانایی نوشتن، به کارگیری مقایسه است. مقایسه، بیان تفاوت‌ها و شباهت‌های میان دو یا چند چیز است.

۱ دو تصویر زیر را با هم مقایسه کنید.



.....

.....

۲ یک درس از کتاب فارسی را با یک درس از کتاب علوم، مقایسه کنید و نتیجه را در چهار سطر بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۳ مصراع «رنج‌هایی کشیده‌ام که مپرس» را برای پدر یا مادر خود بخوانید، سپس نظر آنان را درباره‌ی زحماتی که برای پرورش شما کشیده‌اند، بپرسید. با دقت به سخنان آنان گوش دهید و در پایان آنچه را شنیده‌اید، در پنج سطر بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

۴ فهم خود را از ضرب‌المثل «کار نیکو کردن از بُر کردن است»، در یک بند بنویسید.

.....

